

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת נצבים תשפ"ב שנה ט | גליון מס' 451

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

לשנה טובה – בחרותא

בליל ראש השנה הקרב ובא עלינו לטובה, בודאי נתעכב פלנו בבית הנסות, כמנהג כל ישראל לברך איש את רעהו בברכת השנים. אנו משתדלים לברך ולהתברך מפי מתפללים רבים ככל האפשר, ויש המוסיפים והולכים לשם כך לבתי קרוביהם וידידיהם.

אכן זו הנהגה מפלגה, מרוממת ומשובבת עין, עם ישראל מתגלה בתפארתו, פאשר בליל יום הדין, כלם פאיש אחד בלב אחד, מאחלים ומיחלים איש לרעהו להפתח ולהחיתם לשנה טובה לאלתר לחיים טובים.

יחד עם זאת מעודי תמהתי, אם פה חשובים הם הברכות והאחולים הנאמרים בלילה קדוש זה, מדוע לא כל הצבור מקפיד לענות אחריהם אמן? ברכות נפלאות שפאלו, הנאמרות ביום פה קדוש, בכבד ראש ומקרב לב - מדוע שלא נוסף מאמץ קטן ונקימן בענית אמן?!

הלא איש לא ישיל ספק בעבדה ששעה זו, עם התקדש יום הדין, לאחור הכנה ארפה בתשובה, תפלה וצדקה היא שעת רחמים ועת רצון מיחדת. הן לא לחנם עם ישראל פלו, מנצל שעה יקרה זו להאציל ברכות לכל. מדוע אם כן לא ננצל אותה בשלמות ונקפיד לענות אמן על ברכות אלו?!

לא פחות ממה שזועקים אנו אמן מקרב לב בעת שהחנן משורר את הפייט הנפלא: "היום תאמצנו; היום תברכנו" וכו', עלינו לענות אמן על כל ברכה שזוכים אנו לקבל מכל יהודי.

ידועים הם דברי חכמים (ירושלמי ברכות ח ח): "אמר רבי תנחום: אם ברכך גוי - ענה אחריו אמן, דכתיב (דברים ז ד): 'ברוך תהיה מכל העמים'". על אחת כמה וכמה פאשר זוכים אנו לשמע ברכות מיהודים, בודאי עלינו לענות אמן.

אמת וחובה להזכיר, שאין דינה של אמן זו פדיו עניית אמן על הברכות שאנו מברכים את הקדוש ברוך הוא או עניית אמן על קדיש, שהן חובה מחלטת. עניית אמן על ברכה או אחול שאנו שומעים מחברינו אינה חובה, ואולם היא זכות שה'מבינים' לא יותרו עליה. וכאמור, בפרט בלילה שבו אנו מבקשים להרבות זכיות - נשם שעניית אמן על ברכה שמברכים את ה' מקימת את הברכה, פה גם עניית אמן על אחול ששומעים מחבר מקימת את ברכתו.

נצטרף פלנו למקפידים לענות אמן על אחולי הברכה מפי ידידנו בליל ראש השנה ובכל השנה, ונזכה פלנו להתברך בשנה טובה ומתקה אמן ואמן.

בברכת 'לשנה טובה תפתבו' אמן,

שבת שלום,

278 213 מכאול"ן

תכלית התשובה - 'עד ה' אלקיך'

"ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך" (ל ב)

דרש החיד"א: הרמב"ם (תשובה ב ב) פותח כי מצות התשובה מחיבת את השב לקבל על עצמו שלא יפשל מקאן ולהבא בחטא שעליו הוא מתחרט ושב בתשובה. קבלה זו צריכה להיות פה אמיתית וחזקה עד ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם". לדברים אלו רמז הכתוב שלפנינו: "ושבת עד ה' אלקיך" - אל תקרי 'עד' אלא 'עד'; "ושבת" עד שיהיה 'עד ה' אלקיך" שמכאן ואילך "ושמעת בקלו" ולא תשוב עוד לחטא בחטא זה (נחל קדומים).

מהות הצפינה לביאת המשיח

"ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצה ה' אלקיך שמה" (ל א)

הרמב"ם (מלכים יא א) כתב כי פסוק זה מבשר על גאלת ישראל לעתיד לבא, פהבטחת הנביאים שעתיד מלך המשיח להתגלות, לקבץ נדחי ישראל ולגאלם, ולפיכך "כל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו", שהרי כאמור כבר הבטחנו על הגאלה בפסוק זה.

מלשון הרמב"ם: "כל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו", מבאר כי האמונה בביאת המשיח פוללת את החובה להאמין שהוא יכול לבוא בכל רגע, ומתוך כך לחכות תמיד לבואו. שכן מי שמאמין באמת שהמשיח יכול לבוא בכל רגע, בהכרח יצפה לו ויחפה לבואו בכל עת, והרי על כך אנו אומרים בתפלה: "כי לישועתך קוינו כל היום".

הגרי"ז סולוביצ'יק מבריק באר כי ליסוד זה פון מסדר נסח "אני מאמין" הנאמר בסיום התפלה, בכך שבשונה מנסוהם של יתר העקורים, האריך

בלשון העקר המביע את האמונה בביאת המשיח ולא הסתפק במלים "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח", אלא הוסיף והדגיש: "ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא"; הוספה זו באה ללמדנו שאין די באמונה בביאת המשיח, והעבדה שהוא מתמהמה אינה אמורה לגרע כמלוא הנימה מצפיה זו (פניני רבנו הגרי"ז עמ' פה).

תשובה תפלה וצדקה פבר בחדש אלול

"ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך" (ל ב)

בתפלת וינתנה תקף' אומרים: "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה". רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד למד מכך שיש להקדים ולעסק בשלושה דברים אלו עוד בחודש אלול, ובכך מבטלים את רע הגזרה ביום הדין. ואף דרש לכך רמז משלשלת הפסוקים שבהם מרמז חדש אלול בראשי תבות: א. הפסוק שלפנינו: "ומל ה' את לבבך ואת לבב מרמז לכך שיש להקדים לשוב בתשובה כבר בחודש אלול. ב. הפסוק (שה"ש ו ג): "אני לדודי ודודי לי" מרמז שחדש אלול הוא זמן מסגל לתפלה. ג. הפסוק (אסתר ט כב): "איש לרעהו ומתנות לאבינונים" מרמז שיש לתת צדקה לעניים בחודש אלול (אלף למטה' על מטה אפרים' תקפא א).

עד פסא הכבוד

"ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך" (ל ב)

רבנו אפרים דרש כי המלים "עד ה' ה' הם בגימטריה מאה - ללמדנו שהמברך בכל יום מאה ברכות בכונה, ברכותיו עולות למעלה עד פסא הכבוד. הוסיף ובאר החיד"א: לך פתח הפתוח ב'ושבת', ללמדך שלפני אמירת ברכה צריך המברך לשוב בתשובה, פדי שבוכותיו תהיינה ראיות לעלות לפני ה' (פסא דוד' דרוש כ' לשבת תשובה).

בגישה מפתיעה ברגע האחרון

והתור היה ארוך מאד. עמדת לפני בתור, ואני שהדרך אצה לי מאד, ברגע שהאוטובוס הגיע ועשרות אנשים החלו להדחף, דחפתי אותך בברוטליות כדי שאוכל לעלות לפניך ולא אאלץ להמתין שעה ארפה.

ברגע שעליתי לאוטובוס, והלחץ נרגע מעט, הצטערתי על מה שעשיתי, אך את הנעשה לא היה נתן להשיב. האוטובוס נסע לדרכו ואתה נותרת בתחנה המום ונכלם. דמותך נחרטה בזכרוני ומאז ועד היום התפללתי לקדוש ברוך הוא מדי יום ביומו בלב שבור שיפגיש אותנו בשנית כדי אוכל לבקש ממך מחילה גמורה.

השנה הסתיימה, ואני עדין לא התאשתי מלפגש אותך. לא היה לי כל משג מי אתה, וכל שנותר לי היה להתפלל ולבקש מלפני ה' שאספיק לבקש את סליחתך עוד לפני יום הכפורים.

כאשר חלפו כבר מרבית עשרת ימי תשובה ותפילתי טרם התקבלה, הייתי טרוד מכך מאד. ידעתי שאני מחייב לבקש את מחילתך לפני יום הכפורים, ולכן לא התאשתי, אלא המשכתי להתפלל לפני ה' שימציא לי את מחילתי.

בינתיים החלטתי לפקד את מעונו של אחד מגדולי מורי ההוראה, כדי שיפסק לי מה עלי לעשות כדי שתשובתי תתקבל, אם לא אזכה לפוגשה, והנה כאשר הגעתי למעונו התאכזבתי לגלות שקבלת הקהל בביתו תחל רק בעוד כשעה. בדרך כלל אני רגיל להסתפר במספרה הנמצאת בקרבת מגורי, אולם עתה, פיו שבין כך ובין כך הצרכתי להמתין באזור, החלטתי להכניס למספרה זו כדי להסתפר והנה גליתי לתדהמתי כי אתה יושב בין הממתנים בה..."

הפעם היה תורו של שרגא להתרגש. הוא היה המום מההשגחה הפרטית המפלאה שנגלתה לנגד עיניו. הוא השלים את חלקו וספר לאיש כיצד סובב מסובב הסבות ונגלגל שהספר שרגיל לספרו התעכב פעם אחר פעם שלא כהרגלו, עד שבליט ברה החליטי 'במקרה' לפנות למספרה זו.

לשמע הדברים התרגש בן שיחו עוד יותר, וכשדמעות בעיניו הוא בקש את מחילתו. שרגא נענה בשמחה והרגיעו כי הוא מוחל לו במחילה גמורה. השנים נפרדו באחולי שנה טובה, כשהם מלויים בתחושה המפלאה שרק מי שאכה לראות בעיניו כיצד "קרוב ה' לכל קראי לכל אשר יקראוהו באמת" זכה להרגיש.

שיח יוסף ח"א עמ' נח

הערב בגישה חשובה ומחממת לא יתאפשר לו להגיע.

בלית בררה סכס אתו שרגא שיגיע בעוד יומים, אלא שלמרבית אכזבתו ופליאתו הוא נאלץ שוב להמתין לחנם. 'משהו קרה למשה... ה'משחק' הזה לא מתאים לו' - הרהר שרגא לעצמו בטרם הסכים לתת למשה 'צ'אנס' נוסף. מיתר לצין פי גם הפעם משה לא הופיע, וכך חלף לו יום הדין כשלארשונה מזה שנים שרגא לא הכין עצמו לפניו בתספרת.

בעצומם של עשרת ימי תשובה, לאחר עכובים ודחיות שחזרו על עצמם, לא נותרה לשרגא בררה אלא לפנות לראשונה בחייו לאחת מהמספרות המפורות בעיר ולהמתין בסבלנות לתורו. העמס הרב ששרר במקום הסביר לו היטב כמה טוב הוא עשה עד היום כאשר בכר להסתפר אצל ספר שיגיע לביתו, אולם לא היתה לו בררה אלא להמתין בסבלנות לתורו.

בעודו ממתין לתורו נכנס למספרה אדם בלתי מוכר, וכאשר הוא הבחין בשרגא התרגש עד עמקי נשמתו ובקש ממנו לצאת עמו החוצה לכמה דקות. שרגא שבין כך ובין כך המתין, הסכים. אף על פי שלא היה לו כל משג מיהו האיש ומה רצונו ממנו.

כאשר עמדו השנים זה מול זה ברחובה של עיר, הצליח שרגא להבחין כי האיש שמולו נסער עד מאד. הוא לא הצליח להעלות בדעתו את הסבה לכך, אך האיש לא נתן לו לתהות למשך זמן רב; "אין לה משג", הוא אמר, "כמה התפללתי השבוע לקדוש ברוך הוא שיזמינך לפני. לא ידעתי את שמך ואת כתבתך ולא יכלתי לאתר אותך בדרך אחרת, והנה עכשו, כאשר פמעת והגיע יום כפור, שמע ה' לתפילתי והזמינך לפני בארח פלא".

"אכן ארח פלא, הסכים שרגא בלבו תוך שהתמיהה שבלבו הולכת ומתעצמת, והאיש המשיך: "האם אתה זוכר כיצד לפני כמחצית השנה היינו יחד בפתל המערבי?" "שאל, "לא" השיב שרגא. במחצית השנה האחרונה כבר הספיק לשוב ולבקר בפתל המערבי לא מעט פעמים.

"אינך זוכר?!" המשיך האיש והזכיר לו, "בסיום התפלה עמדנו שנינו בתחנת האוטובוס ביציאה מהפתל והמתנו לאוטובוס שבושש מלבוא... האוטובוס אחר,

'איפה משה?' ככל שנקפו הדקות הלכה התמיהה וגברה. משה היה ידוע פדיקון משבע. מעולם לא אחר, ולו במחצית הדקה, ואלו היום כבר עברה חצי שעה מהמועד שקבע, והוא טרם הגיע. אחר שפזה היה מאדע המחייב הסבר שיניח את הדעת.

כמה ימים לפני ראש השנה, התקשר שרגא למשה הספר כדי לתאם עמו מועד להגעתו

בלית בררה סכס אתו שרגא שיגיע בעוד יומים, אלא שלמרבית אכזבתו ופליאתו הוא נאלץ שוב להמתין לחנם. 'משהו קרה למשה... ה'משחק' הזה לא מתאים לו' - הרהר שרגא לעצמו בטרם הסכים לתת למשה 'צ'אנס' נוסף. מיתר לצין פי גם הפעם משה לא הופיע, וכך חלף לו יום הדין כשלארשונה מזה שנים שרגא לא הכין עצמו לפניו בתספרת.

1 או בדרך לכתל לפני כחמשים שנה

לביתו כדי שיספרו לקראת יום הדין, כמנהג ישראל הנודע והמפורסם שהובא בשלחן ערוך. שרגא קבע זמן, הזמן המועד הגיע, ומשה בושש מלבוא.

לאחר מחצית השעה של המתנה התקשר שרגא למשה והתענין לפשר האחר. הוא הפתע לחלוטין כשבתגובה התנצל משה עמוקות ואמר שהדבר פרח מאזרונו לחלוטין. 'קורה...' - חשב שרגא לעצמו ובקש לקבע מועד חדש לתספרת. משה קבע לבוא למחרת בערב. שרגא רשם זאת ביומנו, אלא שבבקר שלמחרת שוב הפתע כאשר משה התקשר אליו והתנצל כי נקבעה לו לאותו

ברכה על שמיעת קול שופר

הפסק בין הברכה לתקיעות

תוקעים בשופר לפני תפלת מוסף [תקיעות דמישב] (טו"ש א"ח תקפה א), וכן בתפלת מוסף לאחר כל אחת משלוש הברכות האמצעיות - 'מלכיות', 'זכרונות' ו'שופרות' [תקיעות דמעמד] (שם תקצב א). למעשה נוהגים להוסיף על תקיעות אלו ולתקוע בסך הכל מאה קולות (רמ"א תקצ"א א; מגו אברהם' שם ב).

את ברפת המצוה מברכים לפני 'תקיעות דמישב'. הן התוקע והן השומעים צריכים להקפיד שלא להפסיק בדבור עד סיום 'תקיעות דמעמד' שתוקעים בתפלת מוסף, לפי שהברכה עולה גם על תקיעות אלו (שו"ע א"ח תקצב ג; משנה ברורה' שם ח). יש שכתבו שאף לאחר סיום 'תקיעות דמעמד', אין להפסיק בדבור עד לסיים התקיעות שנהגו להוסיף להשלמת מאה קולות (ח"י אדם' קמא ט; פ"פ החיים' א"ח תקצב יז. וראה 'קצה המטה' על המטה אפרים' שם ו).

התוקע מברך את הברכה בקול, והצבור שומע את הברכה ועונה אמן. לאחר סיום הברכה נוטל המברך את השופר ותוקע (מטה אפרים' תקפה ג). ואולם יש הסוברים שיחזיק המברך את השופר כבר בשעת הברכה ('אלף המגו' שם ז).

המצוה והברכה

על מצות השופר צותה התורה בפסוק (במדבר כט א): "ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם... יום תרועה יהיה לכם". נחלקו ראשונים האם המצוה היא לשמע את קול השופר או שהמצוה היא לתקוע בו. יש הסוברים שהמצוה היא לשמע את קול השופר, ומשום כך תקנו חכמים להזכיר את השמיעה בברכה ולברך: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לשמע קול שופר", ולשיטה אחרת: "לשמע בקול שופר" (שו"ת הרמב"ם סי' קמב; רא"ש ר"ה ד י). ואולם יש החולקים וסוברים שהמצוה היא לתקוע בשופר, ולשיטתם מזכירים בברכה את התקיעה: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על תקיעת שופר", ולשיטה אחרת: "לתקוע בשופר" (שאלות דרב אחאי שאילתא קעא; סמ"ג עשה מב; ברפי יוסף' א"ח תקפה ה).

ואולם הפרי קדש' סובר (שם ב) כי נסח הברכה אינו מבטא את מהות המצוה, ואף לדעת הסוברים שמברכים "על תקיעת שופר", מפל מקום המצוה היא שמיעת קול השופר ולא עצם התקיעה בו. אלא לפי שבפעל התקיעה היא המעשה שאותו יש לעשות כדי לשמע קול שופר, מזכירים בברכה את התקיעה.

למהר"ם חביב שיטה מחדשת במהותה של מצוה זו: לדבריו מצות השופר כוללת שני חלקים: תקיעה ושמיעה, כאשר את החלק העיקרי - השמיעה - חייב כל אדם לקיים בעצמו, ואלו את חלק התקיעה נתן לקיים גם על ידי אדם אחר, מדין שליחות (יום תרועה' ר"ה כט א).

להלכה יש לברך על מצוה זו: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לשמע קול שופר" (רמב"ם שופר ג י; טו"ש א"ח תקפה ב). ומפל מקום אם ברך "על תקיעת שופר" או "לתקוע בשופר" - יצא (שו"ע הרב שם ד; משנה ברורה' שם ד).

נשים בברכה זו

נשים פטורות ממצות שופר, כשם שהן פטורות משאר מצוות עשה התלויות בזמן, ואולם אשה הרוצה לקיים מצוה זו, הרשות בידיה (שו"ע א"ח תקפט ו).

נחלקו הראשונים האם אשה המקיימת מצות עשה התלויה בזמן מברכת ברפת המצוה. הרמב"ם (ציצית ג ט) סובר שאינה מברכת, וכן פסק השולחן ערוך' (שם). ואולם בעלי התוספות (קדושין לא א ד"ה דלא) סוברים שמברכת, וכן פסק הרמ"א (שם).

בשו"ת מן השמים' (סי' א) כתב שאף לדעת הסוברים שנשים אינן מברכות על קיום מצות עשה התלויה בזמן, מפל מקום על קיום מצוה זו יכולות לברך. זאת לפי שאמרו חכמים (ר"ה טז א) שהתקיעה בשופר מעוררת את זכותם של ישראל ומזכירה אותם בזכרון טוב לפני הקדוש ברוך הוא. והואיל ואף הנשים זקוקות לזכרון זה, הרשות בידין לברך על קיום מצוה זו.

בנות אמן

אמן - אמת היא שקדשנו הקדוש ברוך הוא במצוותיו וצונו לשמע קול שופר, ואני מאמין בזה.

הברכה בזמן התלמוד

בעל המאור (ר"ה י ב בדה"ר) סובר שהברכה על מצוה זו נתקנה רק לאחר חתימת התלמוד. לפי שלדבריו קדם לכן היו תוקעים בשופר רק לאחר הברכות האמצעיות בתפלת מוסף, ומשפך היו יוצאים ידי חובת ברפת המצוה בברכות אלו ולא הצרכו לתקן ברכה מיוחדת על תקיעת שופר. רק בתקופה מאחרת יותר כשתקנו לתקוע 'תקיעות דמישב' לפני מוסף, תקנו לברך עליהן ברכה מיוחדת כשאר המצוות.

ואולם הרמב"ן (מלחמות ה" שם) חולק עליו וסובר שכבר בזמן הגמרא תקנו חכמים להוסיף ולתקוע 'תקיעות דמישב' לפני התפלה, וממילא אף תקנו לברך לפנייהן. והוסיף שאף בתקופה שתקנו רק על סדר ברכות התפלה, היו מברכים ברפת המצוה לפני שתקעו, כשם שהכהנים מברכים ברפת המצוה לפני שגושאים את פניהם בתפלה.

ההגלה התקום אי"ה ביום ראשון ה' בחשוון תשפ"ג. הזוכים יקבלו הודעה ושמותיהם יפרסמו במוקד 'דרך אמונה' שלוחה 3.

אברך יקר!
בעונתך אמן אחר המברכים בבית הכנסת תזכה שיפתחו שערי שמים לתפלתך ותתקבלנה בקשונתך ברחמים וברצון.
המקפידים על כללי מיזם 'דרך אמונה' במהלך חדש תשרי, זכאים להשתתף בהגלה על 10 מלגות בסך \$ 500 כל אחת.

מוקד 'דרך אמונה'
03-91-7-91-91

שלוחה 1 - שמיעת כללי המיזם | שלוחה 2 - הרשמה להשתתפות בהגלה, בין השעות 20:00-22:00 | שלוחה 3 - שמיעת שמות הזוכים

אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפלתנו

בזהר הקדוש (ויקרא רבה ב) מובא שבאשר ישראל מזהרים לענות אמן פראוי, אזי פאשר הם מתפללים לפני הקדוש ברוך הוא על צדוניהם. הקול מכריז בכל העולמות: "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים" (ישעיה כו ב) - אל הקרי 'אמונים' אלא 'אמונים'; 'פתחו שערים' - בשם שישראל פתחו שערי הברכות, כך יפתחו בפניהם שערי תפלה, ותקבל תפלתם.

מכתב מקורא נאמן

למערכת הגליון הנכבד 'וכל מאמינים' השלום והברכה!
יש כחכם על הגליון הנפלא, מלא בתורת האמן ומאיר באור האמן, היוצא לאור ומאיר לזור מדי שבת בשבת.

שמעתי מפי יהודי חכם, מפעתיקי השמועה ומדורשי הרשומות בעיר בני ברק, מאמר נפלא על עגית אמן. ואמרת לא אמן טוב מבעליו, אעלה הדברים עלי כתב, למען יראו הדברים אור בגליונכם הנכבד:

שני פנים לה לעגית אמן; מצד אחד נתן לה השפיע על ידה רחמים וחסדים גדולים, ומאידך האזול בה גורם שאפלו בעל הרחמים יושב על כסא דין, חס ושלום.

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102
או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

בספרן של צדיקים

ה'חרדים' (פרק סו אות קעז) מביא בשם תקוני זהר כי מכסות הדברים שבקדשה הנאמרים מדי יום, מרמזים במלה 'צדיק': צ' - תשעים אמינים, ד' - ארבע קדושות, י' - עשרה קדישים, ק' - מאה ברכות. וכתב המהר"ם פופרש (אור הישר' עמוד העבודה ו כב): "אין אדם נקרא צדי"ק, עד שיטלים צ' אמינים, ד' קדושות, י' קדישים וק' ברכות".

על פי זאת כתב בעל הפלא יועץ, כי האדם החפץ להכתב בראש השנה בספרם של צדיקים גמורים לא לתר לחיים טובים, יקבל על עצמו להקפיד מיום זה והלאה להקפיד על מכסות הדברים שבקדשה הרמזים במלה 'צדי"ק' (אלף המגן דרוש לר"ה).

בוכות אמן זוכים בדיו

באחת השנים, כאשר נועץ רבה של רמת אלחנן הגר"י זילברשטיין בראש הישיבה בעל 'אגרת השחר' במה עליו לחזק את הצבור לקראת ראש השנה, הפתיעו ראש הישיבה ברעיון מקורי ומגמק היטב:

המשנה האחרונה במסכת מכות מביאה את דברי רבי חנניה בן עקשיא: "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". הרמב"ם (פירוש המשניות סם) מפרש משנה זו כך: "מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה מתרי"ג מצוות פראוי ונהגו, ולא שתף עמה מטרם ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שבארתי לה, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא. לכן אמר רבי חנניה כי מחמת רבוי המצוות אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלמות ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה". מדברי הרמב"ם עולה שהזכות הגדולה העומדת לאדם לזכות בעולם הבא היא עשית מצוה לשם שמים בלבד ללא שום פניה אחרת.

"לדעתי", סכם ראש הישיבה את דבריו, "מצות עגית אמן היא מצוה שנתן בקלות לקימה לשם שמים. שכן בענינה בכונה אין האדם משיג מטרם גשמית כלשהי, ולרב פשוטה וקלותה, אין בקימה אף חיש לגאון. נמצא אפוא שעגית אמן פהלכה היא הדרך הראויה שבאמצעותה יכול אדם לזכות בדיו" (כפאל תערג' מועדים עמ' ססא).

יצן כי רעיון זה הזכיר ראש הישיבה אף בדברים שנשא בכנס לחזק עגית אמן שהתקיים בקימת 'בני אמונים' בייג אלול תש"ע, וכה היו דבריו: "בעגית אמן פהלכתה יש מעלה גדולה ועצומה, בכך שהיא כל כך פשוטה וקלה לקיום עד שכבכול אין מה להתגאות בה!"

והמשיך: "הרי לפנינו מעלה נוספת בעגית אמן; מצוה פה נשגבה שאדם יכול לקבל על ידה את כל המעלות והברכות, ויחד עם זאת, קיימה אינו פרוץ בסוף גאון. זוהי המעלה הגדולה ומזלם - לעשות דבר טוב שאין מערב בו סוף גאון!"

צדיק באמונתו

אמן וברכות במשנת בעל ההלולא

דיקון של הימנו אברהם ז"ע

ה'מגן אברהם' ז"ע ג' בתשרי תמ"ג

רבי אברהם הלוי אבלי גומבינר זצ"ל נולד בשנת שצ"ז בעיר גומבין שבפולין לאביו רבי חיים הלוי ה"ד, שהיה מדיני העיר ונרצח על ידי הקוזקים ימ"ש. למד תורה אצל רבה הראשי של פולין רבי יצחק מפאנון זצ"ל, והיה גדול בתורת הנגלה והנסתר. משעמדו על גדלותו מנחה בני קאליש עליהם כמורה צדק ומגיד שער לחריפים שבישיבתם.

כיון שרבו סרב לשאת במשרת רבנות של ממש, היתה משרתו מצומצמת והוא סבל מעני כל ימיו. לעתים אף לא היה בידיו די כסף כדי לרכש לעצמו גליונות לכתבת חידושי. הדברים שדרו בביתו לאחר פטירתו ספרו כי כאשר היה מתקלף הטיח בבית שבו התגורר, היו נחשפות שכבות יסודות של טיח, ועליהן כתובים חידושי תורה בכתב ידו.

רבנו החל לכתב את חבורו הגדול על השלחן ערוך בשנת תכ"ה, עת היה בן עשרים וחמנה שנים. בענותנותו לא רצה ששמו יזכר על חבורו וכנהו 'נר ישראל', אך בנו רבי חיים שהוציאו לאור ובקש להנציח את שם אביו, קראו 'מגן אברהם', ושם זה נקבע לדורות.

רבנו הסתלק לבית עולמו בצום גדליה, ג' בתשרי ה'תמ"ג, והוא בן ארבעים ושש שנים בלבד, ומנוחתו פבוד בעיר קאליש. בצואתו הורה לכתב על גבי מצבת קברו את המלים הבאות בלבד: "פה נטמן רבי אברהם הלוי אבלי מחבר הספרים 'נר ישראל' וזית רענן".

אמן על 'מגן אברהם'

להלכה יש שלוש פונות בעגית אמן: על ברכה שתכנה שבח בלבד מכונים: "אמת היא הברכה". על ברכה שתכנה תפלה ובקשה מכונים: "יהי רצון שיתקיימו דברי המברך", ועל ברכה הפוללת שבח ובקשה כאחד מכונים את שניהם: "אמת... ויהי רצון..." לאור זאת פסק הב"ח (או"ח קכד) שעל ברכת 'מגן אברהם' יש לכוון 'אמת' בלבד, לפי שכלה שבח.

אולם ב'משנה ברורה' (שם כה) כתב כי מדברי בעל 'המגן אברהם' (שם י) משמע שיש לכוון בברכת 'מגן אברהם' גם 'יהי רצון'. ובאר: לפי שבברכה זו טמונה בקשה לקרוב הנאלה במלים: "וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם", לכה סובר 'המגן אברהם' שיש לכוון בעגית אמן על ברכה זו גם 'אמת' וגם 'יהי רצון'.

אמן אחר הרחמן

כתב 'המגן אברהם' (רטו ג): "איתא במדרש כששומע אדם מתפלל דבר, או מברך לישראל אפלו בלא הזכרת השם חייב לענות אמן, ולכן ענינו אמן אחר הרחמן בברכת המזון".

'ואמר אמן' - 'ונאמר אמן'

ה'מגן אברהם' (קפט א) באר שהסבה שבסיים בקשת 'הרחמן הוא יברך את בעל הבית הנאמרת לאחר ברכת המזון, אומרים 'ונאמר אמן' ולא 'ואמר אמן' כבסיים "עשה שלום", היא לפי שעל ברכת בעל הבית אי אפשר לגזר ולחייב לענות אמן, אלא לבקש: "ונאמר אמן", אף על שבחו של הקדוש ברוך הוא המזון ב"עשה שלום" אפשר לגזר ולחייב לענות אמן ולכה מסיימים בלשון 'ואמר אמן'.